

ისრაელსა და საუდის არაბეთს შორის ურთიერთობების ნორმალიზაციის ღონისძიება ჯო ბაიდენის ადმინისტრაციის შუამავლობის კონტაქტში

რეზიუმე

ისრაელი და საუდის არაბეთი, ბოლო დრომდე დაპირისპირებული სახელმწიფოები, დღითიდღე უახლოვდებიან ერთმანეთს. საუდის არაბეთის მიერ „აბრაამის შეთანხმებებთან“ მიერთება და ისრაელთან ურთიერთობების ნორმალიზება იქნება ძალიან მნიშვნელოვანი ნაბიჯი, რომელმაც შეიძლება ხელი შეუწყოს სხვა არაბულ და მუსლიმურ ქვეყნებს იგივე ნაბიჯი გადადგან ისრაელთან მიმართებაში.

ორ ქვეყანას ჰყავს საერთო რეგიონული მოწინააღმდეგე – ირანი, რომლის ექსპანსიის შეკავებაში ისინი სასიცოცხლოდ დაინტერესებულნი არიან. მათ ჰყავთ საერთო მოკავშირე – ამერიკის შეერთებული შტატები. მხოლოდ ამ ორი პარამეტრის მიხედვით, არ-რიადის და ებრაული სახელმწიფოს დაახლოება ობიექტურად გარდაუვალია. ჯო ბაიდენის ადმინისტრაცია საუდის არაბეთთან განიხილავს ისრაელთან ურთიერთობის ნორმალიზებას და „აბრაამის შეთანხმებებთან“ მიერთების შესაძლებლობას. რომ არა პალესტინის საკითხი, ისრაელთან შეთანხმება ხვალაც კი იქნებოდა მიღწეული.

საკვანძო სიტყვები: ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტი, ისრაელი, საუდის არაბეთი, აშშ

ეროვნებათაშორისი და კონფესიათაშორისი – არაბეთ-ისრაელის კონფლიქტის ისტორიაში, არაბები პირობითად შეიძლება დავყოთ ისრაელთან უშუალო კონფლიქტის მონაწილე მხარეებზე (პალესტინელები, ეგვიპტე, იორდანია, სირია, ლიბანი) და იმ ქვეყნებზე, რომლებსაც არ ჰქონდათ პირდაპირი კონფლიქტი ისრაელთან, მაგრამ მხარს უჭერდნენ თავიანთ მოძმე არაბებს არაბული/ ისლამური სოლიდარობის კონტექსტში.

სწორედ ასეთ ტიპს განეკუთვნებიან სპარსეთის/არაბეთის ყურის (არაბულ სამყაროში გამოიყენება ტერმინი „არაბული ყურე“) არაბული მონარქიები, რომელთაგან ერთ-ერთია საუდის არაბეთის სამეფო. იგი თავისი სიმძლავრით აცხადებს პოლიტიკურ-იდეოლოგიურ ლიდერობას არაბულ სამყაროში, რაც გასათვალისწინებელია ისრაელის არაბებთან ურთიერთობის დარეგულირების კონტექსტში. 1980-იანი წლებიდან ისრაელმა, აშშ-ს შუამავლობით, დაიწყო არაოფიციალური კონტაქტები ყურის ქვეყნებთან, განპირობებული საერთაშორისო არენაზე ახალი აქტორის, ირანის ისლამური რესპუბლიკის გამოჩენით.

2017 წელს, დონალდ ტრამპის (Donald John Trump) პრეზიდენტად არჩევა აღმოჩნდა საკვანძო ფაქტორი, რამაც შეცვალა გეოპოლიტიკური ვითარება ახლო აღმოსავლეთში და ხელი შეუწყო ისრაელსა და ყურის არაბულ ქვეყნებს შორის ურთიერთობების ნორმალიზაციის დაჩქარებას. ასეთმა სტრატეგიამ პირველი ნაყოფი მოიტანა, როცა 2020 წლის 13 აგვისტოს ისრაელის პრემიერ-მინისტრის ბენიამინ ნეთანიაჰუს (Bibi/Benjamin Netanyahu) და აბუ დაბის მმართველსა და არაბთა გაერთიანებული საამიროების პრეზიდენტს, მუჰამად ბინ ზაიდ ალ-ნაჰიანს (Mohammed bin Zayed Al Nahyan, MBZ) შორის მიღწეულ იქნა ისტორიული შეთანხმება, რომ ისრაელი და საამიროები დაამყარებენ დიპლომატიურ ურთიერთობებს.

საერთო შეშფოთებამ ირანის გავლენის გაზრდასთან დაკავშირებით რეგიონში, უბიძგა არაბულ ქვეყნებს და ისრაელს გარკვეულ არაოფიციალურ კონტაქტებზე გასულიყვენ ერთმანეთთან, რასაც ოფიციალური სახე მისცა ტრამპის ადმინისტრაციის აქტიურმა ჩარევამ. ისრაელმა, საამიროებთან ურთიერთობების ნორმალიზების შემდეგ, ერთ თვეში, ისევ ვაშინგტონის შუამავლობით, ბაჰრეინთან დაამყარა ურთიერთობები.

ხელი მოეწერა სამ დოკუმენტს, ასევე საერთო „**აბრაამის შეთანხმებას**“ (**Abraham Accord, AA**) – სამი რელიგიის: ქრისტიანობის, იუდაიზმის და ისლამის საერთო პატრიარქი აბრაამის პატივსაცემად. ეს დასახელება ამიერიდან გამოყენებულ იქნება ისრაელის არაბებთან შეთანხმებების კოლექტიური მოხსენიებისათვის. საამიროებსა და ბაჰრეინის შემდეგ, კიდევ ორმა არაბულმა ქვეყანამ (ყურეში არშემავალმა), მოახდინა ისრაელთან ურთიერთობების ნორმალიზება: სუდანმა და მაროკომ. ამით ტრამპმა დატოვა საკვანძო ფუნდამენტი ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტის დარეგულირების გასაგრძელებლად.

ბოლო მოვლენებიდან ჩანს, რომ ისრაელი მზადაა სამეფოსთან ურთიერთობების ნორმალიზებისთვის მრავალი სარგებლის გამო, რომელსაც ეს ნორმალიზება მას მოუტანს. რომ არა პალესტინის საკითხი და სამეფო დინასტიის უხუცესთა ორთოდოქსალურობა, ისრაელთან შეთანხმება დღესაც გაფორმდებოდა. სამეფოს მემკვიდრე უფლისწული და პრემიერი მუჰამად ბინ სალმან ალ საუდი (Mohammed bin Salman Al Saud, MBS; დ. 1985) ჯერ კიდევ არ არის მეფე, რომ ასეთი გადაწყვეტილებები დამოუკიდებლად მიიღოს.

ბოლო მსოფლიო ეკონომიკურ ფორუმზე დავოსში (World Economic Forum in Davos – შვეიცარია, 2023 წლის 16-20 იანვარი), საუდის არაბეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ფაისალ ალ საუდმა (Faisal bin Farhan Al Saud), გასული წლის განცხადებების მსგავსად, გამოიხატა ისრაელთან ურთიერთობების ნორმალიზება პალესტინის საკითხის გადაწყვეტის გარეშე.

როგორც აღნიშნავენ ახლო აღმოსავლეთის ცნობილი ექსპერტები, კოლ ბანზელი (Cole Bunzel) და ბერნარდ ჰაიკალი (Bernard Haykel), „ნეთანიაჰუსთვის პალესტინის საკითხის გადაწყვეტა არის ის, რაც უნდა მოჰყვეს ნორმალიზებას, ხოლო პრინცი ფაისალისთვის (და სამეფო კარისთვის, ზ.ტ.) პალესტინის საკითხის გადაწყვეტა ნორმალიზაციის წინაპირობაა“. ნორმალიზაცია არც ისე შორსაა, თუნდაც ჩანდეს, რომ ძალიან შორსაა.

ისრაელსა და საუდის არაბეთს შორის ურთიერთობების ნორმალიზებას შესაძლოა ხელი შეუწყოს სამეფოს ისტორიულმა შუამავლის როლმა ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტის მოგვარების მცდელობებში, სხვადასხვა სამშვიდობო ინიციატივით.

ასე, მეფე ფაჰდი (1923-2005 წწ.) სათავეში ჩაუდგა „ფაჰდის გეგმას“ (Fahd Plan) 1981 წელს, დაფუძნებულს 8 პუნქტიან ყოვლისმომცველ სამშვიდობო გეგმაზე. ამას მოჰყვა მისი მემკვიდრე, მეფე აბდ ალ-ლაჰის (მეფე 2005-2015 წლებში), „**2002 წლის არაბული სამშვიდობო ინიციატივა**“ (**Arab peace initiative** – მიღებულია „არაბულ სახელმწიფოთა ლიგის“ მიერ 2002 წლის 28 მარტს და მიმართულია ისრაელთან ყოვლისმომცველი მშვიდობის მისაღწევად, მთავარი პირობის შესრულების შემთხვევაში – ისრაელის გასვლა მის მიერ 1967 წელს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან და პალესტინის სახელმწიფოს აღიარება მდ. იორდანეს დასავლეთ ნაპირზე და ღაზას სექტორში, დედაქალაქით აღმოსავლეთ იერუსალიმში).

რამ შეიძლება შეუშალოს ხელი სამეფოს ისრაელთან ნორმალიზაციის პროცესში? საუდის არაბეთი იმყოფება დიდი პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების პერიოდში. ძალაუფლება ახლა კონსოლიდირებულია MBS-ის ხელში. ქვეყანაში მიმდინარეობს სოციალური ლიბერალიზაცია, ქალები უფრო თავისუფლად იცვამენ, გააქტიურდნენ საჯარო სფეროში, ტარდება სხვადასხვა სახის გასართობი ღონისძიებები, კონცერტები ცნობილი დასავლელი მომღერლების მონაწილეობით, მიმდინარეობს მეგაპროექტების მშენებლობა, ვითარდება ტურიზმი და ა.შ.. ამისათვის MBS-მ შეზღუდა საზოგადოებაში არსებული რელიგიური ელემენტები – რეაქციონერები, რომლებიც ამ

ცვლილებებს ისლამური ნორმების დარღვევად მიიჩნევდნენ. სწრაფად მიმდინარეობს ეკონომიკის დივერსიფიცირება, რათა შემცირდეს დამოკიდებულება ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების ექსპორტზე და ეს ცვლილებები ხორციელდება „საუდის არაბეთის ხედვა 2030“-ის (Saudi Vision 2030) გეგმით, რაც ნიშნავს, რომ ხელისუფლება დაკავებულია საშინაო საზრუნავებით. იმ კონტექსტში, თუ რა არის სოციალურ-ეკონომიკური რევოლუცია, ისრაელთან ურთიერთობის ნორმალიზება შეიძლება არ იყოს მთავარი პრიორიტეტი.

კიდევ ერთი პრობლემა უკავშირდება სამეფოს, როგორც „ორი წმინდა ადგილის მიწის“ (Land of the Two Holy Places) სტატუსს – ისლამის რელიგიის აკვანს. მართალია ეს მას დიდ რეპუტაციულ სარგებელს აძლევს, ის ასევე ზრდის ნორმალიზაციის რისკებს იმის გათვალისწინებით, რომ მსოფლიოს მუსლიმთა უმეტესობა კვლავ ნეგატიურად განწყობილია ისრაელის მიმართ. შემდეგ მოდის რეგიონული გამოწვევა ირანის მხრიდან. ირანის პოლიტიკა – იქნება ეს რაკეტების, დრონების პროგრამა, თუ პროქსი-ძალების მხარდაჭერა, როგორცაა ჰუსიტები იემენში – ეგზისტენციალური საფრთხეა სამეფოსთვის.

თუმცა, ნორმალიზება არაა აუცილებელი ირანის შეკავების მისაღწევად. არ-რიადი და თელ-ავივი ისედაც ინარჩუნებდნენ აქტიურ ურთიერთობას უსაფრთხოება-დაზვერვის სფეროში, რაც ქმნის გარკვეული შეკავების ხარისხს. ბოლო წლებში ფარული კავშირები და შეხვედრები გამოვლინდა ისრაელისა და სამეფოს მაღალი დონის ლიდერებს შორის.

ამასთანავე საუდის არაბეთის ირანთან ურთიერთობების ნორმალიზების დაწყებამ, თანაც ჩინეთის შუამავლობით, ბევრი პოლიტიკოსი თუ სპეციალისტი გაოგნებული დატოვა. შვიდწლიანი დაძაბულობის შემდეგ, საუდის არაბეთმა და ირანმა აღადგინეს დიპლომატიურ ურთიერთობები. ირკვევა, რომ არ-რიადმა გადანაცვლა კონტაქტების განახლება თეირანთან 2021 წლის დასაწყისში აშშ-ში ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ. პრეზიდენტ ჯო ბაიდენის (Joseph/Joe Robinette Biden, Jr) მოსვლისთანავე, MBS-სა და თეთრ სახლს შორის კომუნიკაციის პირდაპირი არხი, რომელიც ტრამპის დროს არსებობდა, დაიბლოკა.

როგორც თვლის ანალიტიკოსი კრისტიან ულრიხსენი (Kristian Coates Ulrichsen), ბაიდენის ადმინისტრაცია ხელისუფლებაში მოსვლის დღიდან ყურადღებას ამახვილებდა ირანთან ბირთვული შეთანხმების – „ერთობლივი ყოვლისმომცველი სამოქმედო გეგმის“ (JCPOA) შესრულებასა და ომზე იემენში. თეთრ სახლსა და სამეფოს მმართველს შორის ურთიერთობები დაჩრდილა საპრეზიდენტო კამპანიის დროს ბაიდენის განცხადებებმა, რომ ის საუდის არაბეთს „განდევნილად“ აქცევდა, ადამიანის უფლებების დარღვევის და Washington Post-ის ჟურნალისტის, ერთ დროს სამეფო კართან დაახლოებული, ჯამალ ჰაშუჯის (Jamal Ahmad Khashoggi) მკვლელობის გამო 2018 წლის 2 ოქტომბერს, სტამბოლში, სამეფოს გენერალურ საკონსულოში. ჰაშუჯი ცნობილი იყო არ-რიადის კრიტიკით.

აშშ-ს CIA მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ჟურნალისტის მკვლელობა მოხდა MBS-ის ბრძანებით. სამეფოს ხელისუფლებამ აღიარა, რომ იგი მოკვდა „საკონსულოს მოხელეებთან ჩხუბის შედეგად“. საუდის არაბეთმა სიკვდილით დასაჯა ხუთი პირი, რომლებიც მონაწილეობდნენ ჟურნალისტის სასტიკ მკვლელობაში. პატიმრობა კიდევ სამ ბრალდებულს მიუსაჯეს, ისინი სულ 24 წელს გაატარებენ ციხეში. CIA-ს თანახმად, MBS თვლიდა, რომ ჟურნალისტი იყო საშიში ისლამისტი, რომელიც სიმპათიას უცხადებდა ბევრ ქვეყანაში ტერორისტულად აღიარებულ პან-ისლამისტურ „ძმებ მუსლიმებს“.

გასულმა წელმა კი შეცვალა ბაიდენის ეს თავდაპირველი გათვლები, რადგან უკრაინაში რუსეთის აგრესიის შედეგებმა, კიდევ ერთხელ ხაზი გაუსვა ყურის ქვეყნების ცენტრალურ როლს გლობალურ ენერგეტიკულ ლანდშაფტში, ირანთან კი JCPOA-ს აღდგენა კვლავ გადაიდო. მიმომხილველი გაი ალსტერის (Guy Alster) აზრით, ბაიდენი ცდილობდა MBS-ის იზოლირებას, მაგრამ უკრაინაში რუსეთის შეჭრის შემდეგ ნავთობის ფასის ზრდის გამო, მას მოუწია MBS-თან კონტაქტის დამყარება. არც ბაიდენის პირველ ვიზიტს არ-რიადში, თანამდებობის დაკავებიდან, ურთიერთობების გაუმჯობესება არ მოჰყოლია.

რამდენიმე საათით ადრე, სანამ გავრცელდებოდა შეტყობინება საუდის არაბეთსა და ირანს შორის დიპლომატიური კავშირების აღდგენის შესახებ, გავლენიანმა Wall Street Journal-მა გაავრცელა ის მოთხოვნები, რაც წამოაყენა არ-რიადმა ისრაელთან ნორმალიზების პირობად – აშშ-მ მხარი უნდა დაუჭიროს სამეფოს სამოქალაქო ბირთვულ პროგრამას და დადოს მასთან NATO-ს ტიპის თავდაცვის პაქტი – „NATO-ს ფარგლებს გარეთ“ (MNNA/Non-NATO Ally) სტატუსის მსგავსი, რომელსაც იყენებს ქუვეითი, ბაჰრეინი, ეგვიპტე, იორდანია და სულ ახლა ხანს მიიღო კატარმა. შემდეგ მოდის იარაღის შესყიდვის გარანტიები.

MBS-ს, რომელიც ფაქტობრივად მართავს სამეფოს მრავალი წელი, ესმოდა, რომ ამჟამინდელი ამერიკის ადმინისტრაცია ვერ შეასრულებდა ამ პირობებს. ბაიდენის პარტიის ბევრ კონგრესმენს სურს შეწყვიტოს თავდაცვის თანამშრომლობა საუდის არაბეთთან – იემენში მიმდინარე ომისა და უფლისწულის მიერ კონკურენტების დარბევის ფონზე.

ამერიკული ქოლგის არარსებობის პირობებში, რომელიც ვაშინგტონმა არ მიაწოდა არ-რიადს, ბინ სალმანმა გადაწყვიტა დიპლომატიური კონტაქტები დაემყარებინა თეირანთან.

ორ სახელმწიფოს შორის ურთიერთობა შეწყდა 2016 წელს მას შემდეგ, რაც განრისხებული ბრბო თავს დაესხა სამეფოს საელჩოს თეირანში, სამეფოში ცნობილი შიიტი სასულიერო პირის ნიმრ ბაკირ ან-ნიმრის (Nimr Baqir al-Nimr; 1959-2016 წწ.) სიკვდილით დასჯის გამო. მას შემდეგ MBS ხშირად ადარებდა ირანის სასულიერო ლიდერს ჰიტლერს.

ვნახოთ, რამდენად „გაქაჩავს“ კონკურენტი ქვეყნების დაზავება, ვინაიდან პეკინში ხელმოწერილი შეთანხმება არის მხოლოდ მოკლე პაუზა არ-რიადსა და თეირანს შორის მძიმე დაპირისპირებაში. როგორც ისრაელი აღიქვამს ირანს მტრად და საფრთხედ, ასევე აღიქვამს მას საუდის არაბეთი და უფრო ფართოდ ყურე, ხოლო ხელმოწერილმა დოკუმენტმა ეს წარმოდგენა ოდნავადაც არ შეცვალა. გარიგება შესაძლოა გადაიქცეს ფარატინა ქალაქად, რომელსაც არანაირი ღირებულება არ გააჩნია.

ამავდროულად, ირანთან შერიგება შეიძლება დაეხმაროს საუდის არაბეთს იემენის ომის დასრულებაში. MBS ცდილობდა შეექმნა არაბთაშორისი კოალიცია თეირანის მიერ მხარდაჭერილი ჰუსიტის მეთაურობის წინააღმდეგ, მაგრამ თითქმის მარტო დარჩა. და ამ ომის დამთავრება მას საერთაშორისო ასპარეზზე პოზიციების განმტკიცებაში დაეხმარებოდა.

ისრაელში კი ზემოაღნიშნული შეთანხმება მაშინვე გახდა კამათის და ორმხრივი ბრალდებების საგანი მთავრობასა და ოპოზიციას შორის. ოპოზიციამ პრემიერი ნეთანიაჰუ გააკრიტიკა და განაცხადა, რომ ირან-საუდის არაბეთის დაახლოება მთავრობის „გარე პოლიტიკის მარცხის“ შედეგია. ნეთანიაჰუმ კი ქვეყნის წინა მთავრობა და აშშ-ს პრეზიდენტი ბაიდენი დაადანაშაულა სამეფოსა და ირანს შორის დაახლოებაში. ირან-საუდის არაბეთის დაახლოება არის დარტყმა ნეთანიაჰუს მთავარ პოლიტიკასა და ხედვაზე – ჩართოს არ-რიადი „აბრაამის შეთანხმებებში“. კრიტიკოსების აზრით, აშშ-მაც არაადეკვატურად უპასუხა სამეფოს შეშფოთების სიგნალებს. ამის მიუხედავად, ნეთანიაჰუ არ კარგავს სამეფოსთან დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარების იმედს. Foreign Policy-ის მიმომხილველის, ჯეიმს ტრაუბის (James Traub) აზრით, ერთადერთი, რაც ბიბის აინტერესებს, გარდა იმისა, რომ დარჩეს ხელისუფლებაში, არ მოხვდეს ციხეში კორუფციის ბრალდებით, არის ისრაელის იზოლაციის დასრულება ახლო აღმოსავლეთში საუდელთა AA-ს გარიგებაში შეყვანით.

MBS-ს კი სურს ვაშინგტონმა სამეფო განიხილოს, როგორც მთავარი რეგიონული ძალა. ამავდროულად აშშ-სთვის წარმოუდგენელი იქნებოდა, სამეფოსთან ზემოხსენებული NATO-ს მსგავსი ურთიერთობების მიღება. რა მოხდება, თუ MBS უპასუხებს ჰუსიტების მორიგ თავდასხმას ირანზე დარტყმით, შემდეგ კი მოთხოვს ამერიკელებს უსაფრთხოების ვალდებულების უზრუნველყოფას, როგორც კი თეირანი საპასუხო დარტყმას მიაყენებს? – მაგრამ აშშ-ს ასევე არ შეუძლია „დაიბანოს ხელები“ სამეფოსგან,

როგორც ბაიდენი იმედოვნებდა. მისდა გასაოცრად, აღმოჩნდა, რომ სამეფოს, მსოფლიოში „ნავთობის უდიდეს მწარმოებელს“, უზარმაზარ ძალაუფლება ენიჭება ბაზრებზე და ვაშინგტონს ნამდვილად სჭირდება საუდელები, ისევე როგორც ისრაელელები, ირანის გავლენის შესაჩერებლად.

ირანში კი სამეფოსთან ურთიერთობების აღდგენა, მორიგ გამარჯვებად აღიქვას და ჩათვალეს, რომ ხელი შეუშალოს ისრაელის გეგმების განხორციელებას.

ამერიკელი პუბლიცისტი თომას ლაიფსონი (Thomas Lifson) American Thinker-თან საუბრობს აშშ-ს „გამაოგნებელ დამარცხებაზე“, არ-რიადსა და თეირანს შორის ურთიერთობების განახლების გამო, რომ ჩინეთმა მოახერხა „ორი მოსისხლე მტრის“ დარწმუნება ურთიერთობების ნორმალიზებაზე.

მაგრამ არ შეიძლება ითქვას, რომ სამეფოს შეთანხმება ირანთან, მისი ისრაელთან ნორმალიზების მცდელობებს აქარწყლებს. ისრაელის ფარული კავშირები სამეფოსთან გრძელდება. შეიძლება დავეთანხმოთ ბანზელს და ჰაიკალს იმის წინასწარმეტყველებაში, რომ საუდელები საბოლოო შედეგად დაამყარებენ მშვიდობას ისრაელთან რამდენიმე მიზეზის გამო. ისრაელი წარმოადგენს ეკონომიკური განვითარებისა და ტექნოლოგიური სრულყოფილების მოდელს, რომლითაც აღფრთოვანებულია MBS და სურს მიბაძოს მას.

სამეფოს გეგმები განპირობებულია პრაგმატიზმით და არა იდეოლოგიით, მითუმეტეს ისეთით, როგორიცაა აჩემებული არაბული ნაციონალიზმი და ისლამიზმი. ისრაელთან მშვიდობა დაფუძნებული იქნება ხარჯებისა და სარგებლიანობის ანალიზზე და გრძელვადიან პერსპექტივაში მშვიდობის სარგებელი ბევრად გადაწონის მის ალტერნატივას.

როგორც თვლის ყურის ქვეყნების ექსპერტი, ჰაიფას უნივერსიტეტიდან, დოქტორი მორან ზაგა (Moran Zaga), ცოტა ქვეყანა თუ სარგებლობს გავლენით ისრაელის ლიდერებზე, საზოგადოებრივ აზრზე ისე, როგორც მისი ახალი მოკავშირეები ყურეში. ასე, ებრაელთა უმეტესობა საუდის არაბეთს უყურებს, როგორც მათ ყველაზე მნიშვნელოვან სტრატეგიულ აქტივს და „მარგალიტს“ ახლო აღმოსავლეთში ისრაელის ინტეგრაციის გვირგვინში.

იმ ქვეყნებს, რომლებმაც გადანყვიტეს ისრაელთან ურთიერთობის ნორმალიზება, უწევთ უფრო დაუინებოთ პალესტინის მხარდაჭერის დემონსტრირება, ვიდრე სხვებს, ვინაიდან მათი კავშირები ისრაელთან ხშირად განიხილება პალესტინელთა ინტერესების ღალატად. ის არაბები, რომლებმაც დაამყარეს ურთიერთობა ისრაელთან, უფრო მეტად ეხმარებიან კიდევ პალესტინელებს, ვიდრე სხვა არაბული სახელმწიფოები.

საუდელები კი სამშვიდობო გარიგებას ხელს არ აწერენ აქამდე იმიტომ, რომ არაბული ქუჩა ჯერ საბოლოოდ არ არის მზად ასეთი შემობრუნებისთვის. ჯერ კიდევ უნდა მიეჩვიოს საზოგადოება იმ აზრს, რომ ამაში არაფერია „საძირკვლების ნგრევის“ მსგავსი. ანუ პრობლემა თავად ისრაელთან გარიგებაში კი არაა, არამედ იმაში, თუ რა ფორმით უნდა წარედგინოს საზოგადოებას, რაც მოგვარებადია. ასე რომ, ებრაელები არ უნდა დარდობდნენ, ირანთან შეთანხმებაც არ წარმოადგენს დაბრკოლებას მათთან გარიგების დამყარების გზაზე.

ბოლო დროს გავრცელდა ინფორმაცია, რომ საუდის არაბეთი პალესტინის ხელისუფლებას ფინანსური მხარდაჭერის განახლებას სთავაზობს, რაც იმის ნიშანია, რომ სამეფო ისრაელთან ურთიერთობების დამყარების გზაზე, დიდ ძალისხმევას მიმართავს. საუდის არაბეთის ოფიციალურმა პირებმა განაცხადეს, რომ ისინი ცდილობენ მოიპოვონ პალესტინის ავტონომიის ლიდერის მაჰმუდ აბასის (Mahmoud Abbas) მხარდაჭერა, ისრაელთან ურთიერთობების დამყარების საქმეში, რაც მეტ ლეგიტიმურობას მიანიჭებდა ნებისმიერ შეთანხმებას და თავიდან აიცილებდა ბრალდებებს იმის შესახებ, რომ არ-რიადი სწირავს „ორი სახელმწიფოს – ორი ხალხის“ იდეას, თავისი მიზნების მისაღწევად.

საუდის არაბეთი, პალესტინელების გულუხვი მხარდამჭერია 1948 წლიდან. არ-რიადმა 5 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტი გაუგზავნა პალესტინელებს, თუმცა, 2016 წლიდან დაფინანსება შემცირდა არაკომპეტენტურობისა და კორუფციის ბრალდებების ფონზე.

„პალესტინის ეროვნული ადმინისტრაციის“ (PNA) წარმომადგენლები არ-რიადში თავის კოლეგებს შეხვდნენ. გარდა ამისა, PNA-ს დელეგაციამ არ-რიადში გამართა მოლაპარაკებები აშშ-ს სახელმწიფო მდივნის თანაშემწესთან ახლო აღმოსავლეთის საკითხებში ბარბარა ლიფთან (Barbara A. Leaf). მასთან საუბარში PNA-ს წარმომადგენლებმა განაცხადეს, რომ სამეფოსა და ისრაელს შორის ნორმალიზებაზე დათანხმდებიან მხოლოდ რამდენიმე ძირითადი პირობის დაკმაყოფილების შემთხვევაში – დასავლეთ სანაპიროზე ისრაელის კონტროლირებადი ტერიტორიები (არეალი C) PNA-ს დაქვემდებარებაში უნდა იყოს და ებრაულ ახალ დასახლებებმა დასავლეთ სანაპიროზე უნდა შეწყვიტოს გაფართოება. ასევე, პალესტინელები საუდულებისგან 2019 წელს შეჩერებული ფინანსური მხარდაჭერის აღდგენას ითხოვენ, ყოველწლიურად 200 მლნ. აშშ დოლარის ოდენობით. აშშ-მა კი, თავის მხრივ, უნდა განაახლოს საკონსულო იერუსალიმში, პალესტინელებისთვის, რომელიც დახურა ყოფილმა პრეზიდენტმა ტრამპმა და ასევე ხელი შეუწყოს ისრაელსა და პალესტინის შორის მოლაპარაკებების განახლებას იმავე ეტაპიდან, სადაც ისინი შეჩერდა 2014 წელს.

4 სექტემბერს ისრაელის პრემიერმა ბენიამინ ნეთანიაჰუმ გამოთქვა რწმენა, რომ მის სახელმწიფოსა და საუდის არაბეთს შორის ურთიერთობების ნორმალიზება შესაძლებელია ახლო მომავალში და ეს დაამყარებს ძლიერ კავშირს ქვეყნებს შორის ევროპიდან აზიამდე.

ამას მოჰყვა 10 სექტემბერს ისრაელის საგარეო საქმეთა სამინისტროსა და სიძველეთა სამმართველოს დელეგაციის ჩასვლა საუდის არაბეთში UNESCO-ს კომიტეტის სხდომაში მონაწილეობის მისაღებად. ეს იყო პირველი შემთხვევა, როცა ისრაელის სამთავრობო დელეგაცია ოფიციალურად ეწვია საუდის არაბეთს, რაც კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი სიგნალია არ-რიადის მხრიდან, ისრაელთან ურთიერთობების შესაძლო დათბობაზე.

„აბრაამის შეთანხმების“ მიზანი, შექმნილიყო არაბეთ-ისრაელის ალიანსი, ირანის შესაკავებლად, ბაიდეის ადმინისტრაციამ ფაქტობრივად განაგრძო, თუმცა თავდაპირველად ირანთან ახალი ბირთვული შეთანხმების დადებას აპირებდა.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენა – მიმდინარე წლის 18 სექტემბერს, საუდის არაბეთმა უმასპინძლა გაეროს გენერალური ასამბლეის (UNGA) ღონისძიებას, რომელიც მიზნად ისახავს პალესტინა-ისრაელის სამშვიდობო პროცესის განახლებას.

ინიციატივა „მშვიდობის დღე მშვიდობისთვის ახლო აღმოსავლეთში“ (Peace Day Effort for Middle East Peace) ორგანიზებულ იქნა, ნიუ-იორკში UNGA-ს შეხვედრის ფარგლებში, საუდის არაბეთის, „არაბულ სახელმწიფოთა ლიგის“ და ევროკავშირის მიერ, იორდანის და ეგვიპტის მონაწილეობით.

ღონისძიება ხორციელდება საუდის არაბეთსა და ისრაელს შორის ურთიერთობების ნორმალიზებაზე მიმდინარე მოლაპარაკებების ფონზე. არ-რიადმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ პალესტინის სახელმწიფოებრიობა მათი მოლაპარაკებების სტრატეგიის საფუძველში დევს. პალესტინელი და ისრაელის ოფიციალური პირები არ ესწრებოდნენ ფორუმს, მაგრამ გაეროს ერთ-ერთმა დიპლომატმა განუცხადა The Times of Israel-ს, რომ ეს ინიციატივა „ააღორძინებს“ მიძინებულ „ახლო აღმოსავლეთის სამშვიდობო პროცესს“.

შეხვედრის ორგანიზატორებმა შექმნეს სამუშაო ჯგუფები, რომლებსაც დაევალებათ ყოვლისმომცველი „მშვიდობის მხარდაჭერის პაკეტის“ (Peace Supporting Package) კომპონენტების შემუშავება. პროგრესი შეფასდება ყოველ სამ თვეში ერთხელ და პირველი შეფასება 2023 წლის დეკემბერში გაიმართება.

საუდის არაბეთის მემკვიდრე უფლისწულმა Fox News-თან ვრცელ ინტერვიუში კითხვაზე, უახლოვდება თუ არა საუდის არაბეთი ისრაელთან სამშვიდობო შეთანხმებას, განაცხადა, რომ „ყოველდღე უფრო ახლოს ვართ ისრაელთან შეთანხმებასთან“. მიუხედავად ბოლოდროინდელი სპეკულაციებისა, მან უარყო ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ საუდის არაბეთმა შეაჩერა მოლაპარაკებები ისრაელთან, რასაც დაემატა სამეფოს მიერ რეგიონის რუკების გამოშვების ინციდენტი, სადაც ისრაელის ტერიტორიას ეწოდება „პალესტინა“.

MBS-ის თქმით, პალესტინის საკითხი ძალიან მნიშვნელოვანია ისრაელთან ურთიერთობის ნორმალიზების შესახებ შეთანხმების დასადებად: „ვიმედოვნებთ, რომ შეთანხმება გაუადვილებს ცხოვრებას პალესტინელებს“. მან განმარტა, რომ თუ ისრაელსა და საუდის არაბეთს შორის ურთიერთობაში გარღვევა მოხდება, ის მზად იქნება იმუშაოს ისრაელის ნებისმიერ ლიდერთან: „საუდის არაბეთის პოლიტიკის მიხედვით, ჩვენ არ გვაინტერესებს სხვა ქვეყნის ლიდერის პიროვნება. თუ შევძლებთ შეთანხმების მიღწევას ..., ჩვენ დავამყარებთ ურთიერთობას ისრაელთან, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ უხელმძღვანელებს მას“. MBS-ის სიტყვები გაკეთდა აშშ-ს პრეზიდენტის და ისრაელის პრემიერის შეხვედრის შემდეგ, რომელიც წინა დღეებში ნიუ-იორკში შედგა.

ყოველივე ზემოხსენებულის შეჯამებისას, შეიძლება მკაფიო დასკვნის გამოტანა – **საკითხი იმაში კი არ მდგომარეობს, მოახდენს თუ არა საუდის არაბეთი ისრაელთან ურთიერთობების ნორმალიზებას, არამედ იმაში, თუ როდის და როგორ მოახდენს.**

გამოყენებული ლიტერატურა:

- „ამერიკის ხმა“ (VOA), 2020. „ისრაელმა და არაბთა გაერთიანებულმა საამიროებმა ტრამპის დახმარებით ისტორიულ შეთანხმებას მიაღწიეს“, 13 აგვისტო, 2020; [წვდომა 12.09.2023]
<https://www.amerikiskhma.com/a/with-trumps-help-israel-and-the-united-arab-emiratesreach-historic-deal-to-normalize-relations/5542355.html>
- Barak Ravid, 2023. “Scoop: Palestinians gave Saudis list of what they want in Israel-Saudi peace deal”, *AXIOS*, August 30, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.axios.com/2023/08/30/saudi-israel-megadeal-palestinians-biden-list>
- Cole Bunzel, Bernard Haykel, 2023. “Will Saudi Arabia Normalize Relations with Israel? The Caravan”, *Hoover Institution*. March 7, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.hoover.org/research/will-saudi-arabia-normalize-relations-israel>
- EEAS Press Team, 2023. “MEPP: The EU, Saudi Arabia, the Arab League, in cooperation with Egypt and Jordan, launch the Peace Day Effort for Middle East Peace, and invite the world to join”. *European External Action Service (EEAS)*, September 18, 2023 [Accessed 22.09.2023]
https://www.eeas.europa.eu/eeas/mepp-european-union-saudi-arabia-arab-league-cooperation-egypt-and-jordan-launch-peace-day-effort_en#:~:
- Eldar Mamedov, 2023. “Will Israel follow Saudi Arabia and make a deal with Iran?” *Responsible Statecraft*, March 21, 2023; [Accessed 22.09.2023] <https://responsiblestatecraft.org/2023/03/21/can-israel-follow-saudi-arabia-and-make-a-deal-with-iran/>
- James Traub, 2023. “Netanyahu Has Drawn a Saudi-U.S. Road Map”. *Foreign Policy*, February 8, 2023; [Accessed 22.09.2023] <https://foreignpolicy.com/2023/02/08/netanyahu-israel-united-states-saudi-arabia-abraham-accords/>
- Jacob Magid, 2023. “Saudis co-hosting UN event aimed at revamping Israeli-Palestinian peace process”. *The Times of Israel*, September 14, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.timesofisrael.com/saudis-co-hosting-un-event-aimed-at-revamping-israeli-palestinian-peace-process/>
- Kristian Coates Ulrichsen, Et al., 2023. “The Biden Administration and the Middle East in 2023”, *Arab Center Washington DC*, January 4, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://arabcenterdc.org/resource/the-biden-administration-and-the-middle-east-in-2023/>

- Michael Crowley, Et al., 2023. “Saudi Arabia Offers Its Price to Normalize Relations With Israel”. *New York Times*, March 9, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.nytimes.com/2023/03/09/us/politics/saudi-arabia-israel-united-states.html>
- Moran Zaga, 2023. “A Growing Gulf: Israel Tests the Patience of Its New Abraham Accords Allies”. *Haaretz*, April 2, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.haaretz.com/opinion/2023-04-02/ty-article-opinion/.premium/a-growing-gulf-israel-tests-the-patience-of-its-new-abraham-accords-allies/00000187-41ff-d14d-abb7-61ffb8960000>
- Parisa Hafezi, Nayera Abdallah & Aziz El Yaakoubi, 2023. “Iran and Saudi Arabia agree to resume ties in talks brokered by China”, *REUTERS*, March 10, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-saudi-arabia-agree-resume-ties-re-open-embassies-iranian-state-media-2023-03-10/>
- Peter Aitken, 2023. “Bret Baier interviews Saudi Prince: Israel peace, 9/11 ties, Iran nuke fears: ,Cannot see another Hiroshima. The crown prince called normalization with Israel the ,biggest historical deal‘ in decades”, *Fox News*, September 20, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.foxnews.com/world/bret-baier-interviews-saudi-prince-israel-peace-ties-iran-nuke-fears-cannot-see-another-hiroshima>
- Shane Harris, Et al., 2018. “CIA concludes Saudi crown prince ordered Jamal Khashoggi’s assassination”, *The Washington Post*, November 16, 2018; [Accessed 22.09.2023]
https://www.washingtonpost.com/world/national-security/cia-concludes-saudi-crown-prince-ordered-jamal-khashoggis-assassination/2018/11/16/98c89fe6-e9b2-11e8-a939-9469f1166f9d_story.html
- The Guardian, 2002. “Arab peace initiative”, March 28, 2002; [Accessed 22.09.2023]
https://www.theguardian.com/world/2002/mar/28/israel7_
- Thomas Lifson, 2023. “Connecting the dots on Nordstream sabotage and China’s sudden emergence as a Middle East peace broker”, *American Thinker*, March 14, 2023; [Accessed 22.09.2023]
https://www.americanthinker.com/blog/2023/03/connecting_the_dots_on_nordstream_sabotage_and_chinas_sudden_emergence_as_a_middle_east_peacebroker.html
- United Nation, 2002. “The Question of Palestine: Arab Peace Initiative – LAS Summit – Letter from Lebanon (excerpts)”, March 28, 2002; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-181223/>
- U.S. Department of State, 2021. “The Abraham Accords“, April 2, 2021; [Accessed 22.09.2023]
<https://www.state.gov/the-abraham-accords/>
- Гай Альстер, 2023. «Бин Салман не рассчитывает на США и выбирает нормализацию с Ираном», *Detaly.co.il*, 12 Марта, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://detaly.co.il/bin-salman-ne-rasschityvaet-na-ssha-i-vybiraet-normalizatsiyu-s-iranom>
- Икрам Нур, 2022. «Саудовская Аравия и Израиль подошли к миру», *Haqqin.az*, 8 Июня, 2022 [Accessed 22.09.2023] <https://haqqin.az/news/249283>
- Редакция, 2023. «Вот как Саудовская Аравия пытается нормализовать отношения с Израилем», *Detaly.co.il*, 29 Августа, 2023; [Accessed 22.09.2023]
<https://detaly.co.il/vot-kak-saudovskaya-araviya-pytaetsya-normalizovat-otnosheniya-s-izrailem>

DYNAMICS OF NORMALIZATION OF RELATIONS BETWEEN ISRAEL AND SAUDI ARABIA IN THE CONTEXT OF THE MEDIATION OF THE JOE BIDEN ADMINISTRATION

Israel and KSA, the opposing states until recently, are getting closer day by day. Saudi Arabia's accession to "Abraham Accords" and normalization of relations with Israel will be a very important step, which may assist other Arab and Muslim countries to take the same step towards Israel.

The two countries have a common regional opponent – Iran, limitation of whose regional expansion is their vital interest. They have a common ally – the United States. Only by these two parameters, convergence of the KSA and Jewish state are objectively inevitable. Joe Biden's administration discusses with Saudi Arabia normalization of relations with Israel and the ability to join "Abraham Accords". Unless the issue of Palestine, an agreement with Israel would be reached even tomorrow.

Key words: Middle East conflict, Israel, Kingdom of Saudi Arabia, USA